ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЯ ПРИ БАН

МАКЕДОНСКИЯТ ВЪПРОС

ИСТОРИКО - ПОЛИТИЧЕСКА СПРАВКА

СОФИЯ, НОЕМВРИ 1968 Г.

ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЯ ПРИ БАН

МАКЕДОНСКИЯТ ВЪПРОС

ИСТОРИКО-ПОЛИТИЧЕСКА СПРАВКА

СОФИЯ, НОЕМВРИ 1968 Г.

Народна република България води политика на укрепване и задълбочаване връзките и сътрудничеството със Социалистическа федеративна република Югославия.

През последните години и особено след срещите и разговорите на първия секретар на ЦК на БКП и председател на Министерския съвет на НР България др. Тодор Живков с председателя на СЮК и президент на СФР Югославия Йосип Броз Тито през януари 1963 г. в Белград и през септември 1965 г. в София отношенията между двете страни значително се подобриха. Това се посрещна с удовлетворение от нашия народ. Разшириха се политическите връзки, разви се икономическото сътрудничество, увеличи се културният и научният обмен.

С цел да се подобрят още повече отношенията между България и Югославия да се разшири тяхното сътрудничество

по време на срещите на най-отговорните ръководители на двете страни бе разгледан и така нареченият македонски въпрос, по който съществуват сериозни различия в становищата на двете партии и държави.

В интерес на делото на социализма между ръководителите на БКП и СЮК бе постигната взаимна договореност, че трябва да се проявява максимална търпимост и разум по македонския въпрос, че различията по този въпрос не бива да бъдат пречка за развитието на добросъседските отношения. Договорено бе тези различия да не се превръщат в предмет на политическа полемика, а да се предостави обсъждането им на научните работници за доказване на обективната историческа истина.

Българската комунистическа партия последователно се придържа към постигнатата договореност. От югославска страна обаче тя е системно нарушавана. Особено през последната година в скопския печат, а също така и в централния югославски печат се разгърна яростна антибългарска кампания и се хули всичко българско. „Научните" работници от Скопие безцеремонно присвояват голяма

част от историята и културното минало на българския народ.

Скопските ръководители защищават тезата, че македонският въпрос е югославски въпрос, че той може да се реши само в рамките на Югославия, независимо от това, че трите дяла на Македония се намират в три различни балкански държави и че днес две трети от населението във Вардарска Македония е от български произход. Застанали на такива националистически и антибългарски позиции, шовинистичните среди в Югославия развиват несъстоятелното схващане, че уж отделна македонска държава и народност са съществували още през средните векове, че още от началото на миналия век започнала да се оформя отделна македонска нация, че славянското население в цяла Македония всякога е представлявало отделна от българите етническа общност, потискана и асимилирана от българите. Поради това те искат да се дадат на населението от Благоевградски окръг „свобода", „права", „културна автономия" като на някакво отделно, небългарско, македонско население и пр. Нещо повече — югославският печат отправя намеци или направо подхвърля, че

у нас нямало демокрация; че сме били „консерватори“, „насилници“, „денационализатори“, „поробители“ на македонско, т. е. на югославско малцинство и т. н.

В действителност обаче денационализация, извращения, репресии и други насилия са ставали и стават не в НР България, а в СР Македония и СФР Югославия. След края на последната война във Вардарска Македония стотици комунисти и други прогресивни дейци бяха обвинени в сътрудничество с българските „окупатори“ и избити без съд и присъди. Тяхната единствена „вина“ бе тази, че се чувствуваха българи. Сред големия брой избити или жестоко репресирани са и най-изтъкнатите дългогодишни революционни и културни дейци във Вардарска Македония като Павел Шатев — единствения останал жив участник в солунските атентати от 1903 г., Панко Брашнаров — отговорник на ВМРО (обединена) във Вардарска Македония, Методи Ченто — първия председател на Президиума на СР Македония, забележителния поет и революционер Венко Марковски, най-стария и изтъкнат комунистически деец във Вардарска Македония Бане Андреев и други.

Официалната югославска историография се стреми да обоснове политиката на денационализация на българското население в Македония, като извращава и фалшифицира неговото историческо минало. Без каквото и да било научно основание се твърди, че Климент Охридски принадлежи не на българския, а на някакъв отделен македонски народ, че този македонски народ е дал писменост на останалите южни и на източните славяни, че Самуиловото царство не е било българска държава, а първа държава на македонските славяни, т. е. на някаква отделна македонска народност, и т. н. Отрича се българската национална принадлежност на видни политически и културни дейци, титани в борбата за национална свобода и независимост на нашия народ, животът и дейността на които са неразделна част от неговата история и борби. Въпреки историческите факти полагат се усилия да се докаже, че братя Миладинови, Григор Пърличев, Райко Жинзифов, Дамян Груев, Гоце Делчев, Яне Сандански, дори Христо Смирненски, Никола Вапцаров и други били не българи, а представители на някаква отделна македонска националност. Изопачава се исти-

ната и по отношение на дейността на Вътрешната македоно-одринска революционна организация, като се изтъква, че създаването на Социалистическа република Македония в рамките на СФРЮ означавало осъществяване на нейните идеали. В усилята да се формира насилствено нова македонска нация все по-активно се вмъкват в създавания сега „книжовен“ македонски език сръбски думи и други чуждици, с цел да се отдалечава този език от българските народни говори в Македония и от книжовния български език. И не само това. На VI международен конгрес на славистите в Прага през м. август 1968 г. скопските представители открито заявиха, че „македонското“ население в Благоевградски окръг след Втората световна война национално не било освободено.

При това положение се налага да се внесе научна и политическа яснота пред нашия народ по македонския въпрос.

*

Добросъвестният анализ на историческите факти показва, че Македония никога не е била държавно-етническа или на-

ционално обособена общност. Македония е географска област, каквито са Тракия, Мизия, Добруджа и др. Името Македония е географско понятие, което твърде много се е променяло. Например през средновековието Македония се е наричала България, днешна Северна България се е наричала Подунавия, а земите на днешна Източна и Западна Тракия до р. Места са се наричали Македония.

В древността територията на Македония е влизала в робовладелската гръко-илирийска държава на Филип и Александър Македонски. От II век преди новата ера до IV век от нашата ера Балканският полуостров, в това число и Македония, е бил под властта на Римската империя. От края на IV до началото на VI век Мизия (Дунавска България), Тракия и Македония са били провинции на Източната римска империя, наречена Византия. През VI век в продължение на няколко десетки години славянските племена завладели обширни области от Византия. В края на VI и началото на VII век източната и западната група на тези славянски племена окончателно заселнали на Балканите. Източната (известна в науката като българска) група заела днеш-

ните румънски земи и източната част на Балканския полуостров — Мизия (с Добруджа), Моравско (с Тимошко), Тракия (с Родопите), Македония, днешна Албания, Епир и някои съседни райони в днешна Гърция, а другата, сърбо-хърватската група — западната част. Славяните станали най-масовото, най-компактното население на Балканите, поради което през VII век Македония, която се оказала в центъра на славянските земи на полуострова, била известна под името Славиния.

През втората половина на VII век в Мизия окончателно се настанили Аспаруховите прабългари, а Куберовите прабългари (Кубер е брат на Аспарух) се заселват в Македония — в района на Битоля—Солун. Интересите на борбата против могъщата Византийска империя подтикнали ръководителите на формиращата се славянска държавност (племенния съюз на славянските племена в Мизия) и на Аспаруховите прабългари да образуват съюз, който се превърнал в славяно-българска държава. Тази държава станала притегателен център на източната група славянски племена. В нейните граници през по-големия период от съществуването ѝ до нейното падане под османско робство влизали трите основни области — Мизия, Тракия и Македония.

Едновременно със създаването и развитието на българската държава започнал и процес на славянизиране, който обхванал прабългарите и остатъците на траките и завършил през IX и началото на X в. с образуването на новата българска народност, славянска по своя характер и българска по своето име. По-късно, през XI и XII в., в тази народност се влели и претопили и други племенни групи, например печенези, узи, кумани и пр.

Що се отнася до опитите на някои скопски историци да докажат, че е съществувала някаква македонска държава по времето на цар Самуил и че той бил цар на тази държава, то те напълно противоречат на историческата истина. Самуиловата държава, създадена в 969 г., продължила българската държавна традиция и се явила организираната опора на българския народ срещу завоевателната политика на Византия.

Историческа заслуга на Самуил е това, че в непрестанна героична борба защищавал съществуването на българската държава, на българския народ и култура

в продължение близо на половин век. Когато в 972 г. византийският император Иоан Цимисхи завладял Преслав и покорил източните предели на българската държава, Самуил успял да пренесе нейния център в югозападните български земи (отначало в София, след това в Мъглен, Преспа и Охрид) и да се утвърди като всепризнат български владетел. През 976 г. Самуил предприел поход в Североизточна България, освободил я от византийска власт и възстановил целостта на българската държава. Според византийските източници Самуил приел избягалия от Византия Роман, син на цар Петър. Заради своите заслуги в борбата срещу Византия и в защита на българската държава Самуил бил избран от болярите отначало за владетел (архон) на България, а след смъртта на Роман приел царската титла. За отстояването на своето съществуване заедно с българското население от Мизия и Добруджа, които са били в неговата държава, Самуил е водил войни с византийци, но никога не е водил война с българи. Известно е също така, че византийският император след поражението на Самуиловите войски е наречен „българоубиец“,

а не „македоноубиец“. Че Самуиловата държава била продължение на българската държавна традиция, се вижда и от факта, че българският патриарх е местел своето седалище заедно със седалището на държавата, а именно в София, Преспа и Охрид.

Трябва да се подчертае, че във всички исторически извори Самуиловата държава недвусмислено се смята за българска държава. Особено ценен и неоспорим източник за народностния облик на Самуиловата държава ни е оставил наследникът на Самуил, последният цар от Първото българско царство — Иван Владислав (1015—1018 г.). Това е намереният в Битоля през 1958 г. епиграфски паметник (плоча) със старобългарски надпис. В този изключително важен за нашата историческа наука документ Иван Владислав категорично казва, че е „син на Арон“ (брата на Самуил) и „български цар“, че е „родом българин“ и че поданиците му са българи.

Заслужава да се отбележи, че видният изследовател на средновековната сръбска история Стоян Новакович в началото на своята научна дейност също характеризира Самуиловата държава като

българска, отбелязвайки, че „средището на българската държава бил Охрид". „Установяването на българската столица в Охрид и новото засилване на българското царство чрез сияйните Самуилови подвизи — пише Новакович — са увеличили българската държава към Адриатическия бряг по-силно от всякой друг път". Същият този Новакович по-късно измени на историческата правда за Самуиловата държава и стана родоначалник на така наречения „македонизъм", т. е. на тезата, че славяните в Македония били нещо отделно от българския народ.

В историята на България съществуват случаи, когато върху пределите на българските земи, при известни исторически условия, са се обособявали наред с централната власт области, царства, княжества със своя самостоятелна власт. Така на основата на средновековната българска държава, поради отслабването на централната власт и усилване сепаратизма на болярите по времето на турските нашествия, наред с Търновското царство на Иван Шишман се създали Видинското българско царство на Иван Срацимир и Добруджанското българско

княжество на Добротица. Но от този факт историческата наука не прави изводи за някаква видинска или за някаква добруджанска народност, защото такива действително не е имало. Още помалко основания има да се говори за отделна „македонска" народност по времето на Самуил, тъй като тогава българската държава е била единна, а не феодално раздробена.

След окончателното падане на българската държава под византийско иго българите от всички райони, включително и от Македония, правят редица опити да се освободят. И тук историческите извори са единодушни за българския характер на въстанията. Първото въстание на българите е начело с Петър Делян (внук на Самуил) през 1040—1041 г., а второто — с Георги Войтех през 1072 г., на които центърът е бил в Македония. Византийският летописец Скилица от втората половина на XI век подчертал, че „българите вдигнаха въстания", че вождът е българин и подбудил „към въстание българското племе". За второто въстание летописецът отбелязал, че било организирано от българските велможи в Скопие и че ръководителят му Георги

Войтех бил от рода на кавханите. А под думата кавхан се е разбирало прабългарска благородническа и служебна титла. Сръбският крал Урош II Милутин успял да завладее след 1282 г. Северна Македония, поради което прибавил към титлата си и „крал на България". Други български земи не бил завладявал. През XIV век сръбският крал Душан завладял по-голямата част от Македония, поради което също започнал да се титулува и „цар на българите".

В 1396 г. българската държава окончателно паднала под османско иго, което продължило 480 години. Развитието на българската народност за дълго се забавило, но не се прекратило. През целия период на турското владичество следвала непрекъсната поредица от борби, от въоръжени въстания на народа във всички краища на бившата българска държава. В своята реч в прослава на хайдутството др. Т. Живков каза: „И особено ярко, особено вълнуващо се изправя пред очите ни трудният подвиг на хайдутите, на ония синове на България, които в продължение на пет робски века не позволиха името на българина да стане синоним на понятието роб".

В условията на борбата срещу османските завоеватели, а след това и срещу потисничеството на гръцкото духовенство продължавало развитието на българската народност.

През XVIII и XIX век, когато в турската империя започнали да се развиват стоково-паричните отношения, да се заражда капитализмът, да се формира и развива буржоазия, тогава на основата на българската народност се създали условия за възникване и развитие на българската нация. Това станало във всички части на българските земи, в това число и в Македония. Както в Дунавска България и Тракия, така и в Македония националноосвободителната борба във всички нейни етапи — за нова просвета и църковна свобода, за национално освобождение — се развивала като борба на българския народ.

Нещо повече. През този период в Македония са родени и живели редица изтъкнати дейци на българското възраждане, които са работили против погърчването, за запазване на българската народност, за формиране на българско национално съзнание и се борили срещу османското робство и гръцката патриар-

шия. Тук са се родили: първият наш възрожденец Паисий Хилендарски, Йордан Джинот, братя Миладинови, Неофит Рилски, Райко Жинзифов, Кузман Шапкарев, Григор Пърличев, Георги Динков (учителят на Димитър Благоев) и др. Но всички те, както и дейците на българското националноосвободително движение от останалите краища на българските земи, в това число Георги Раковски, Васил Левски, Любен Каравелов, Христо Ботев и др., единодушно се вдъхновявали от идеята да видят своето отечество — България, свободно от турски гнет. Те се борели от името на една нация — българската нация.

Още преди два века именно Паисий, роден в будното българско селище Банско в Македония, издигнал своя страстен призив: „О, неразумни и юроде, поради что се срамиш да се наречеш болгарин!" И неговата славянобългарска история се преписвала от ръка на ръка, обикаляла страната — Мизия, Тракия и Македония — и будела националното съзнание на българите.

В статия до българския вестник в Цариград Йордан Хаджиконстантинов (Джинот), роден във Велес, книжовник

и просветен деец, пише: „Ако ме пита некой школски человек, си ли ти Болгарин? Аз пълноответствам: Болгарин съм! Че не е честно на моето славяноболгарство да творим зло и лукавство. Прави Болгарин не лаже, не завидуе, не денгубуе, не лицемерствуе, не блудуе, за печена кокошка верата не разменуе... Поистине, нема по-величествено от Болгарин. Болгарин чрезмерно ради, оре, сее, торгуе, войнствуе, верност има, гостолюбие... Болгарин е любител всекое добро. Болгарин е срамота да се отрицуе от свой род и язик..."

Сред поредицата от светли имена на пламенни родолюбци, родени в градовете и селата на Македония, особено силно блестят имената на братята Димитър и Константин Миладинови от Струга. Те пламенно се борили в защита на своя народ, за българско възраждане, и в тази борба мъченически загинали в цариградската тъмница. С голяма енергия двамата братя работили за осъществяване на възрожденския идеал — независима българска църква, български училища, обучение на свой роден български език, за събуждане националното съзнание сред широките маси на нашия народ. През

1861 г. те издали сборник „Български народни песни“. Тези песни представляват най-добрите образци на българския фолклор. В поканата за събиране абонати за сборника, напечатана през същата година, К. Миладинов писал: „Песните преди 6 години зафатихме да събираме от секакви страни от Западната България, т. е. от Македония, например от Охрид, Струга, Прилеп, Велес, Костур, Кукуш, Струмица и други места, още и от Восточна Болгария“.

За високото патриотично самочувствие на братя Миладинови говори и извънредно интересното писмо на Димитър Миладинов, което той изпратил в 1852 г. до редактора на „Цариградски вестник“ — Александър Екзарх. В него той изтъкнал опасността от разпространението на гръцкия език в Македония, посочил необходимостта децата в училище да започват обучението на майчиния си (т. е. на български) език. В това писмо той пише: „. . . Шест осмини почти на Македония, населени от едноезични българи, се учат на елинско писмо и от елините се наричат елини . . .“ При арестуването му Д. Миладинов заявил: „Аз отивам на вярна смърт, но народът български, за

когото съм ратувал и за когото ще умра, няма да умре заедно с мене. Той ще остане и подир мене и един ден ще възкръсне величествен“.

Само няколко дни след като научил за гибелта на братя Миладинови, Любен Каравелов писал: „Ще преминат цели стотин хиляди години, а тяхното име ще се произнася с благоговение и в българските песни, и в българските приказки, и на седенките.“ А народният поет Иван Вазов възторжено възпял техния подвиг:

А бедните братя в предсмъртни страданья
изпущаха своите последни стенанья.
И вече обвзети от гробния хлад,
те пращаха сбогом на божия свят
и шушняха тихо с гаснеща сила:
„Как много те любим, България мила!“

Друг деец на нашето националноосвободително движение — Григор Пърличев от Охрид, автор на поемите „Арматолос“ („Сердарът“) и „Скендербей“, пише: „. . . Дотолкова ние българе сме били ругани и презрени от всите народности, щото време е вече да се опомним . . . Време е да се покажем хора между хората. Българското трудолюбие редко се на-

мира в другите народи; то ни е облагородило . . .“

Забележителният възрожденец Райко Жинзифов от Велес посочвал, че българите населяват Северна България, Тракия и Македония. В литературното си творчество той изразявал дълбоко своето българско национално чувство. В статията „за превода на „Слово за полка Игорев““ Жинзифов намерил за нужно да отбележи: „Мие за български язик броиме той язик, кой ся говорит по цела Македония, Тракия и България, между говорите на кой има мало много разлика, . . . нема македонци, нема тракийци като отделни народи, а има само славяне-българе, които живеят по речените места, имената на кои, може би, имаят си право в землеописанието, а не в народността; накъсо да речеме, има един целен народ български и един язик български, който, как секой други язик, ся делит на наречия“.

В своето стихотворение „Гусляр в собор“ Райко Жинзифов казва:

Македония, чудна страна,
Нема да бидит гърчка она!
Шума и гора, и планина,
Самий камен на тая страна,
Птица и риба в Вардар река,

Живо, мъртво на свои крака
Ке станат и ке дадат ответ
На цела Европа, на цел свет:
Я българка сум, българин сум я,
Българе живеят в тая страна!

Необходимо е да се посочи още един важен извор, който показва, че по време на нашето възраждане и освободително движение в Македония се формира българско национално съзнание и се развива националноосвободителната борба както против османската робия, така и против елинизирането на българското население. Този извор е свързан с името на сръбския учен Стефан Веркович.

През 1850 г. сръбското правителство изпратило Ст. Веркович в Македония с определена научна и политическа мисия. Отначало той се проявил твърде активно, раздавал сръбски учебници и книги, агитирал в полза на Сърбия. Но сблъсквайки се с компактната българска маса в Македония, той скоро разбрал, че е на крив път, че в Македония няма място нито за сръбска, нито за гръцка пропаганда, и се отдал на работа в полза на българите, започнал да ги съветва да отворят свои народни училища, да се учат на

български език. Така Веркович станал един от ревностните дейци на българското възраждане. Той издал няколко книги, между които сборник под заглавие „Народни песни на македонските българи“ — 1860 г., напечатан в кралската сръбска печатница в Белград. Веркович изрично наблягал върху българския характер на песните, създадени от народ, който гордо можел да каже за себе си: „Аз съм българин и езика си наричам български“. През 1868 г. в Москва излязла неговата книга „Описание на бита на българското население в Македония“.

Противоположно на Веркович и други изтъкнати сръбски учени и културни дейци някои белградски шовинисти започнали антибългарска дейност в Македония. Срещу техния поход за загнездяване в българските земи през 70-те години се възправили най-светлите умове на българския народ. Многократно сам Христо Ботев е писал против сръбската националистическа пропаганда „в чисто български села и градове в Македония и в някои северозападни краища на България“ и по-специално сред „българите в Македонско“. В ирония форма във вестник „Тъпан“ от 1875 г. под заглавие „Сръб-

ските добрини в Българско“ той пише: „... не видите ли какви добрини и слънца ни е изпроводила Сърбия в Ниш, Враня, Скопия, Призрен, Прищина, Куманово, Велес и околностите? Не видите ли вий светлите слънца, Милош-Милоевци, как интригуват и гонят нашите учители от Македонско?“.

Подемът на освободителната борба и широката организация на българското национално-революционно движение, обхванало Мизия, Тракия и Македония, са друго ярко доказателство за това, че и в последните десетилетия преди освобождението на България от османско робство не е имало нито отделна македонска народност, нито отделна македонска нация, а се е формирала една единна българска националност.

Още в 1842 г., като студент в Атина, Георги Раковски създал така нареченото „Македонско дружество“, целта на което била да организира въстание в българските земи срещу османското робство едновременно с подготвяното по това време гръцко въстание на остров Крит и в Тесалия. По-късно през 1853 г. един от неговите близки сподвижници — Павел Грамадов, се опитал да организира въстание в Македония.

В своята многостранна и напрегната революционна дейност, в борбата за освобождение на българския народ Раковски поддържал тесни връзки с дейци на българското националноосвободително движение в Македония: Константин Миладинов, Райко Жинзифов, Киряк и Георги Държилович от Солун, Георги Икономов от Велес, Гого Папаяни от Воден, Нако Станишев и Христо Павлов от Кукуш, Константин Ташов от Струмица, Кузман Шапкарев от Охрид и други.

В плановете за въстание, които Раковски съставил през 1858 г., се предвиждали въоръжени действия и в Македония. В създадената от него Българска легия участвували и много българи от Македония, между които Ильо Марков (дядо Ильо) от Берово (Малешевско), който и сам ръководил въоръжена чета. Войвода на чета бил и Христо Н. Македонски от с. Горни Тодорак (Кукушко). Революционната дейност на Раковски намерила широк отзвук във всички български земи, включително и в Македония. „Безкрайно се благодарихме, като узнахме за пламъка, който носите в душата си за нашия народ и за нашия бащин език — пише на 3 април 1861 г. от Охрид учите-

лят Йоаким Маленков на Раковски . . . — Записахме името ти в черковната книга, за да се споменава във вечни времена". В четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа са известни имената на 15 българи от различни краища на Македония, в четата на Христо Ботев — 12 души. Такива имало и в четите на Филип Тотьо. В редица градове и села на Македония възникнали тайни революционни комитети. В Охрид действувала революционна група от 14 души начело с Иван Паунчев. Спиро Джеров от Битоля — известен четник на Хаджи Димитър и Стефан Караджа, изградил революционна група в този град и в много села на Битолска околия, а също така и в съседните Ресенска, Охридска и Леринска околии. Такива групи съществували в Крушево, Щип, Кукуш, Прилеп, Горна Джумая (Благоевград) и други.

Българите в Македония взели живо участие в борбата за създаване на самостоятелна българска църква. При учредяване на Екзархията обаче само Велешката епархия била включена в новоучредената българска църква. Но съгласно чл. 10 от Фермана за създаване на Екзархията в редица епархии били прове-

дени плебисцити, при които огромното мнозинство от населението се изказало за присъединяване към Екзархията.

При изграждането на Вътрешната революционна организация от Васил Левски (БРЦК) в редица селища на Македония се създали частни (първични) революционни комитети. Сам Левски се е срещал с дейци от Белица (Разложко) и от Крива Паланка. Помощникът на Левски — Димитър Общи, е искал „упълномощение" от Левски за посещение в Македония по организиране на революционната борба. В някои доклади на Стефан Веркович до сръбското правителство в периода 1870—1873 г. са изнесени данни за организационна дейност на комитети на БРЦК в Разложко, Неврокопско (Гоцеделчевско), Серско, Воденско и други райони на Македония.

По време на Априлското въстание гр. Горна Джумая влизал в района на Рилския революционен комитет. От този град е и организаторът на въстанието в Търновски окръг през 1876 г. — Георги Измирлиев. Особено активно участие в българското революционно движение взело населението от Разложка околия, която била в IV (Пловдивски) революционен

окръг под ръководството на Георги Бенковски и Панайот Волов. В подготовката на Априлското въстание постоянни революционни комитети действували в Разлог (тогава Мехомия), Якоруда, Белица, Горно и Долно Драглище, Банско, Годлево, Баня, Недобърско.

На събранието в Оборище 1876 г., което взело решение за обявяване на въстание, разложани изпратили като свой представител Георги Чолаков от Долно Драглище. След събранието пратеникът на Бенковски — Кузман П. Томов (Шарланджията), донесъл в Разложко прокламацията за вдигане на въстанието. През май същата година избухнало въстание и в с. Разловци, Малешевско — в района на горното течение на р. Брегалница, известно в историята като Разловско, или Пиянечко въстание. Това въстание е достоен епизод и финал на Априлската епопея, а неговите организатори Димитър Попгеоргиев, поп Стоян Разловски, Илью Марков и др. са известни дейци на българското националноосвободително движение.

В българското опълчение през 1877—78 г. имало повече от 500 българи от различните краища на Македония.

След потушаването на Малешевското (Пиянечкото) въстание Димитър Попгеоргиев и други ръководители на въстанието се оттеглили към Беласица и повечето от тях останали да действуват чак до Руско-турската война, като извършвали диверсионни действия в тила на турците. Прочута е акцията на дядо Ильо Марков за установяване на местна власт в Малешевско и Пиянечко.

След въстаническите действия през 1876 г. в Цариград се събрали дипломатическите представители на великите сили, които се занимали с назрелия български въпрос. В Цариградската конференция, заседавала през декември същата година, участвували посланиците на Русия, Англия, Германия, Франция, Австро-Унгария и Италия. Тук граф Игнатиев предложил проект за създаване на българска автономна държава от всички български земи — Мизия, Добруджа, Тракия, Македония и българското Поморавие. Никой не оспорил, че в тези райони живеят българи. Френският делегат представил колективен документ за даване автономия на България, но по определени политически съображения — без Одринско и Беломорието, като българ-

ските земи се обособят в две области с центрове Търново и София. Английският представител Солсбъри очертал границите на българската етническа общност, която имала пълно мнозинство в територията: на север — от долното течение на р. Тимок до устието на Дунава (от Видин до Тулча), на изток — Черно море, на юг — линията Лозенград—Банско—Петрич—Струмица—Костур, на запад — линията Охрид—Тетово—Враня—Лесковец—Ниш, като всички споменати градове остават навътре в България.

В резултат на Руско-турската война България била освободена от османско иго, а нейните граници — определени от Санстефанския мирен договор по етническия принцип, залегнал в решенията на Цариградската конференция. В границите на Санстефанска България влизала и Егейска Македония. Това не било в интерес на големите западноевропейски държави по онова време — Англия, Австро-Унгария и Германия. Западните капиталистически държави не се съгласили със създаването на една голяма българска държава. Те се страхували да не би България да попадне под влиянието на Русия, да стане неин съюзник и да се за-

сили руското влияние в центъра на Балканите, близо до Босфора и Дарданелите.

Англия, Германия и Австро-Унгария не взели участие в Руско-турската война, но поради това, че били силни, отхвърлили Санстефанския договор, продиктували условията на известния Берлински договор и успешно провели своята линия — „разделяй и владей". България била разпокъсана, като цяла Македония и Лозенградско били отнети от нея и оставени под турско робство. Значително била намалена територията и на Черна гора, определена със Станстефанския договор. Босна и Херцеговина били окупирани от Австро-Унгария. Сърбия и Румъния, които по Санстефанския договор се разширявали с български земи, по Берлинския договор получили нови български територии — част от Моравско и Средна Добруджа. Димитър Благоев по-късно отбелязва в статията „Националното обединение и работническата класа", поместена в „Работнически вестник" през 1909 г.: „В силата на Берлинския договор българската нация биде разпокъсана на части, от които главно две — княжество България и Източна Румелия, днес Южна България — бяха освободени, но разделени една от друга със съвсем различни управления и права. От другите й части една остана под Турция, другите влязоха в състава на Сърбия и Румъния. Това разпокъсване на нацията създаде въпроса за националното обединение."

Берлинският диктат е един от най-несправедливите и реакционни международни договори. Той бил порицан от много учени и обществени дейци в различните европейски държави. Френските историци Ернест Лавис и Алфред Рамбо оценили Берлинския договор като „паметник на егоизма, дело на завистта, на личните отношения, акт неморален и долен, защото вместо да осигури мира, той създаде много поводи за конфликти и войни в бъдеще". Известният сръбски радикал-социалист Васа Пелагич писал: „Според Санстефанския мир цяла България бе обединена в една държава и обхващаше земите от Дунав до Солун и от Черно море до Охрид . . . Такава българска държава не одобриха господа дипломатите." По-късно и самите вдъхновители на Берлинския договор като германския държавник Бисмарк и британския държавник Биконсфилд признали, че в

Берлин е била накърнена националната цялост на България. За този договор в „Британската енциклопедия“ (изданието от 1911 г.) се казва: „Берлинският договор, със своето изкуствено разделяне на българската раса, създаде трудния и заплетен „македонски въпрос“.

През 1948 г. Васил Коларов подчерта: „Санстефанският мир създаваше една голяма славянска държава на мястото на европейските турски владения. Ако беше съдено на тая държава да излезе непокътната от разгорелите се съперничества и дипломатически игри на великите сили, то ходът на историята на Балканите щеше да бъде друг. Но Санстефанският договор беше подложен на жестоки атаки от страна на английските и австрийските империалисти, които го съборихa при поддръжката на Бисмаркова Германия. Той биде заменен с фаталния Берлински договор — тоя източник на безкрайни злини, които оттогава насам се изсипаха върху главите на балканските народи.“

Този договор предизвикал голямо недоволство сред българското население в Македония. Още преди заседанията на Берлинския конгрес в интерес на великите сили и под тяхно влияние бил пус-

нат слух, че населението на Македония иска да си остане под турска власт. В отговор на тия интриги на турските власти и фанариотското (гръцко) духовенство българските общини в Македония издигнали високо глас на протест. Те изпратили апел до великите сили от 20 май 1878 година, в който се казва: „Всичкий български народ ся зарадва, като виде, че желанията му се изпълниха и нуждите му се удовлетвориха, и ний всите българе в Македония с силата на Св. Стефанский договор, чекахме с големо нетърпение освобождението си от беснующето още над нас Турско варварство. Но на место това, за голема жал виждаме, че местните власти от една страна, и гръцкото духовенство, от друга, с различни средства изнудиха от някои наши невинни братия подписи, за да ги злоупотребат, като уверат Великите Поручителни Сили, че уж ний сме били гърци и сме желаеле само улучшено status-quo, а не присоединението си с новоучреждаемото българско княжество. Това безнаказано подигравание с нашите подписи, сиреч с народното ни име и чувство, дълбоко наскърби всички ни особито при предположението, че такво едно лъжливо

изявление от страната на Македонските българе, мож да ся е вече подало и на Ваше Високопревозходителство".

Протестирайки против тази лъжа, те настояли да се изпрати комисия, която да се увери на самото място, че желанията и нуждите им са общи с тия на техните „братия българе, които населяват Мизия и Тракия".

Апелът от 20 май 1878 година е подписан от „македонски българи — представители от разни общини от Македония", подкрепен с печатите на общините и други български организации. Подписите и печатите под апела представляват почти всички краища на Македония: Велес, Струмица, Скопие, Битоля, Прилеп, Неготино, Гевгели, Кукуш, Солун, Ваташа, Тетово, Куманово, Радовиш, Воден, Петрич, Неврокоп (Гоце Делчев), Демирхисар (Валовище), Щип, Сер, Драма.

По такъв начин за по-малко от 10 години българският народ за втори път (първия път при създаването на българската екзархия) очертал своите югозападни етнически граници и на два пъти крупни международни актове, като проекта на Цариградската конференция и Санстефанския мирен договор, признали съществуването на българската народност на територията на Македония, без да се смятат мненията на видни учени (географи, етнографи, историци), пътешественици, публицисти и други, както и етнографските карти на Шафарик, Ами Буе, Киперт, Лежан, Макензи и Ърби и други.

Тук трябва да отбележим също, че до това време, както и няколко десетилетия по-късно — до годините на Втората световна война, всички съседи на македонските българи — албанци, гърци и сърби, както и живеещите в Македония турци, власи, евреи и цигани, са наричали славянското й население българи и езика му български.

Израз на съпротивата срещу решенията на Берлинския конгрес в Македония било Кресненско-Разложкото въстание през есента на 1878 година. В знак на протест населението от целия Мелнишки окръг, от Разложко, от Кресненското дефиле до Демирхисарско (Валовишко) се вдигнало на въоръжена борба. Цялата документация на Кресненско-Разложкото въстание показва българския характер на въстанието и населението от Македония.

Непосредствено след Берлинския договор и откъсването на Македония от българската държава селяните от Мелнишко писали открито писмо до петричкия каймакамин: „Ние няма да оставим оръжието, докато не се съединим с княжество България — нашето отечество, нашата майка". Особено голямо било огорчението и недоволството в ония райони, които били заети от руските войски и съгласно договора трябвало отново да бъдат дадени на Турция. Завърналите се турци жестоко отмъщавали на мирното население. Такъв е случаят с Горноджумайско (Благоевградско). Всички застрашени българи избягали в княжество България, в освободената част на своята родина. Сред тях са били и родителите на Георги Димитров.

Българите от Македония и Одринска Тракия, които останали под властта на султан Абдул Хамид, били подложени на още по-страшен национален и политически гнет, защото според турските власти те станали виновници за злополучната за Турция война. Не бил приложен и „новият закон за вилаетите", който обещавал равенство за всички граждани без разлика на вяра и народност,

неприкосновеност на личността, свобода на съвестта, просветна организация за всяка националност, реформиране на администрацията, модерно правосъдие и др. Този закон бил изработен по решение на Берлинския конгрес за „утешение" на останалите под робство, „но той — както се изтъква в Мемоара на ВМОРО от 1904 г. — просто бе захвърлен в дълбоките торби на турската архива, откъдето се излиза само във вид на мухъл и прах".

При създаденото положение съществували всички икономически, политически и идеологически предпоставки за развитие на ново революционно движение в неосвободените български територии в Македония и Тракия.

Икономическото положение на населението прогресивно се влошавало. То се утежнявало още повече от политическото безправие, от грабежите на професионални бандити и насилници. Народът с право виждал злото преди всичко в султанската власт, която поддържала господствуващата система на експлоатация, грабеж, безправие и насилие. За голяма част от населението, особено за селяните, националното потисничество

се покривало с класовото. Угнетените селяни, пропадащите занаятчии и търговци и произлязлата от техните среди интелигенция търсели изход в отхвърлянето на османското владичество, в борбата за независимост.

В такива условия се родила идеята да се създаде организация, която да възглави борбата за освобождение на Македония и Одринско. В 1893 г., върху демократични основи, била създадена такава организация, като организация преди всичко на българското население в Македония и Одринско. Това се вижда и от самото нейно име — Български македоно-одрински революционни комитети (БМОРК), преименувана три години по-късно в Тайна македоно-одринска революционна организация (ТМОРО), а след 1905 г. — Вътрешна македоно-одринска революционна организация (ВМОРО). Тази организация наследила богатия опит на българското национално-освободително движение от преди Руско-турската война и използувала структурата и програмата на Българския революционен централен комитет в Букурещ. Тя продължила делото на българската националнодемократическа революция

при други исторически условия на Балканите. Начело на организацията стояли Дамян Груев, д-р Христо Татарчев, Иван Хаджиниколов, Петър Попарсов, Гоце Делчев, Гьорче Петров, Яне Сандански, Димо Хаджидимов и други.

Чужда на шовинизма, ВМОРО била организация на експлоатираната селска маса, на пропадащите градски еснафи, на народната интелигенция. Тя въплътявала идеите и чувствата на угнетените и социално слаби слоеве, които се борили за свобода, за земя, за по-добър човешки живот. „Аз не мразя османците като народ — казва Гоце Делчев. — Аз воювам против турската държава като господарска система". Тези думи съвпадат с казаното от Левски в Наредбата (устава) на БРЦК.

Не може да не се отбележи, че ръководителите на македоно-одринското революционно движение били люде с ясно определено българско национално съзнание и под влиянието на прогресивната мисъл в Княжеството, особено на Българската социалдемократическа партия и Димитър Благоев. Най-видният от тях — Гоце Делчев — сам смятал себе си и своите другари за българи. В нача-

лото на 1901 г. при засилване на терора от султанските власти Гоце Делчев и Гьорче Петров изготвили и изпратили окръжно-послание до ръководните органи на ВМОРО, в което между другото посочват, че „турските власти“ имат за цел „да изловят всичките по-живи, посъбудени и по-юначни българи, за които може да се допуска, че може да са в състояние да подбуждат и водят народа“ и да направят „невъзможна всяка обществена деятелност на българина“.

Гоце Делчев и Дамян Груев били учители в български училища в Македония. Пребиваването на Делчев в Софийското военно училище съвпадало с момента, когато Димитър Благоев поставял основите на марксистката революционна партия в България. Гоце Делчев не останал чужд на проповядвания от Благоев социализъм. Един негов съвременник пише в спомените си: „Потърсих през август 1894 година Гоце Делчев във Военното училище. Той ми разказва патилата си, заловили го, като чете социалистически книги, претърсили чекмеджетата му, намерили доста още такива книги, разпитали и ученици и се дошло до обвинението, че той не само е социа-

лист, но и че върши такава пропаганда в училището“. За тази дейност Гоце Делчев бил изключен от Военното училище.

Завръщайки се в поробена Македония, Гоце Делчев се отдал всецяло на революционна дейност. „Робското ни положение в Македония определя ясно какво трябва — това, което са предприели всички потиснати, това, което предприе и Левски“ — заявил Делчев.

Напразни са днес всякакви опити в Югославия да се представя Гоце Делчев — вторият български Левски, за небългарин, да се отрича, че той е син на българския народ.

ВМОРО подготвила и провела Илинденско-Преображенското въстание от 1903 година. По време на въстанието била създадена начело със социалиста-марксист и член на БРСДП Никола Карев Крушевската република, от типа на тази, за която мечтали Левски и Ботев.

За българския характер на Илинденско-Преображенското въстание говорят не други, а неговите ръководни дейци. Това се вижда от редицата документи, останали от онова време. В един от тях Главният щаб на въстанието начело с Дамян Груев отправил апел до българ-

ското правителство за помощ, в който се казва: „Поставени начело на народното движение, ние апелираме към вас от името на роба-българин да му се притечете на помощ по най-ефикасен начин". Както в това писмо, така и в другите документи на въстанието и в печата на ВМОРО се употребявал българският книжовен език. ВМОРО водила героична борба за освобождението на Македония и Одринско от османско робство.

След младотурския преврат през 1908 година левицата във ВМОРО начело с Яне Сандански създала „Народна федеративна партия — българска секция", със седалище Солун. Тази организация, както е отбелязано в нейни документи, застанала „върху почвата на интересите главно на оная част от българското население, което съставлява подавляващо негово болшинство и най-главният елемент на тая партия — лишените от държавни грижи собственици, безимотните и малоимотните чифлигари, дребните стопани, занаятчии и търговци."

Революционното движение в Македония и Одринско се развивало в периода, когато големите империалистически държави се готвели за ново преразпределение на света. Господствуващите млади буржоазни монархически клики в балканските държави засилвали своята шовинистично-завоевателска политика. В тези условия наложително било освободителното движение да се запази самостойно, да не се смесва чистата и свята борба с нечистите сметки на господствуващите класи в балканските страни.

Според Гоце Делчев изградената организация имала за цел „да сплоти в едно цяло всички недоволни елементи в Македония и Одринско без разлика на народност, за извоюване чрез революция пълна политическа автономия за тия две области." Едновременно с това той подчертавал: „Българите в Македония носят почти сами върху гърба си товара на революцията. И те са нужни, за да се продължи борбата ни, докато постигнем крайната цел". Гоце Делчев съчетавал националноосвободителната борба на българското население от Македония и Одринско с интернационализма. Всеки опит тогава за присъединяването на двете области или на една от тях към България неминуемо би довел до намеса на империалистическите държави и до вой-

на между балканските страни. А от това щяло да пострада преди всичко българското население.

Христо Татарчев, първият председател на ЦК на ВМОРО, разказва следното за споровете около програмата и тактиката на организацията: „Разисква се надълго върху целта на тая организация и по-сетне се спряхме върху автономията на Македония с предимство на българския елемент. Не можехме да възприемем гледището „прямо присъединение на Македония с България", защото виждахме, че туй ще срещне големи мъчнотии поради противодействието на великите сили и аспирациите на съседните малки държави и на Турция. Минаваше ни през ума, че една автономна Македония сетне би могла по-лесно да се съедини с България...".

Никога македонските и тракийските революционери не са се борили да се изгражда някакво друго национално съзнание и още повече пък това да става чрез денационализиране на българското население. Никога тези революционери не са били настроени антибългарски. Всички те са се чувствували българи, имали са ясно българско съзнание и често подчер-

тавали, че българите, особено в Македония, са най-компактната маса. Не случайно Яне Сандански се обявява пред учредителния конгрес на Народно-федеративната партия в Солун в защита на българското население и на българската Екзархия: „Ако се неудовлетворят българите в Македония, аз ще защищавам Екзархията с оръжие в ръка". Македонските революционери издигали лозунга за автономия: „Македония за македонците", но не за това, че уж съществувала отделна национална македонска общност, а го издигали като лозунг за борба на цялото население за освобождение от османско иго.

Българин се е чувствувал и основоположникът на Българската комунистическа партия Димитър Благоев. В спомените си „Кратки бележки из моя живот" той изтъква: „Роден съм от известното македонско село Загоричане, Костурско. То е голямо, чисто българско село... Знаменателно събитие в живота ни от това време е идването на първия български учител в село... Той ни събра и ни попита: искаме ли да учим българска азбука. Нашата радост и готовност бе безгранична и скрито се започна обучението в училището на български език".

Родителите на Георги Димитров са също така македонски българи. Баща му Димитър Михайлов е роден в Разлог, а майка му Парашкева Досева — в Банско. Сам Георги Димитров винаги се гордеел със своя български произход. На Лайпцигския процес той заяви: „Аз протестирам против нападките срещу българския народ. Аз нямам причина да се срамувам, че съм българин. Аз се гордея, че съм син на българската работническа класа".

Правилно ще бъде към казаното дотук да се прибавят и данните от официалната турска статистика за облика на Македония по национален признак, потвърдени от изследванията на големия познавач на Македония Васил Кънчов. Според тези данни към 1900 г. в Македония, взета в географските й граници, е имало:

българи —	*1 181 336*
турци	*499 204*
гърци	*228 702*
албанци	*128 711*
власи-цинцари	*80 767*
евреи	*67 840*
цигани	*54 557*
разни	*17 107 (между които 700 души сърби)*
Всичко:	*2 258 224*

Както се вижда от данните на най-достоверната статистика, не се говори изобщо за македонци в пределите на Македония. Основната маса от населението се нарича българи, които са възлизали на повече от 52% от населението.

За българско население в Македония ясно и недвусмислено говорят и всички по-авторитетни чужди статистики, които също вземат Македония в географските й граници. Така е по руската статистика на княз Черкаски от 1877 г. Според нея българите в споменатите граници на Македония са близо 55%, по сръбската статистика на Стефан Веркович от 1889 г. — близо 68%, по френската статистика на Гастон Рутиер от 1904 г. — близо 53%, по германската статистика на Рихтер фон Мах от 1906 г. — над 60% и пр. И ВМОРО изнася данни от 1905 г. за поголям процент на българите в Македония — близо 56%.

В географските граници на Македония обаче са включени и райони, които са били населени предимно с гръцко население. Ако те не се смятат, а се вземат приблизителните граници на Македония, влизала в състава на Санстефанска България, и върху територията на която се

изгражда ВМОРО, то по статистиката на Кънчов българите възлизат на повече от 60%, турците — на близо 22%. Останалите 18% са представлявали албанци, власи, гърци, евреи, цигани и други, взети заедно. Почти такова е било съотношението между българското и останалото население и в Мизия и Тракия (Източна Румелия и Одринска Тракия) по време на освобождението на България от османското иго в 1878 г.

В турската статистика се дават също така данни и за български училища, за български учители, за български църкви. Основните и прогимназиални училища в Македония през 1900 г. са били 1132 с 63 774 ученика и 1776 учители. Средните български учебни заведения са били 9 с 1700 ученици и 108 учители. Българските църкви и параклиси са били 1294 с 1132 български свещеници.

А какво ни разкрива статистиката за по-късния период?

Официалната турска статистика и данните на проф. Йордан Иванов показват, че и по време на балканските войни (1912—1913 г.) българите в Македония са били около половината от населението, въпреки изселванията в България

след Илинденско-Преображенското въстание.

Като се имат предвид българската, сръбската и гръцката статистика за населението в Македония, в доклада на известната международна Карнегиева анкета след балканските войни се казва: „Само българската статистика държи сметка за националното самосъзнание на населението. Сръбските пресмятания, обикновено са основани върху резултатите на диалектологията и обичайното единство: повечето от тях са теоретични и абстрактни. Гръцките изчисления са още по-изкуствени, понеже за етническо разграничение те взимат влиянието, упражнявано от гръцката култура върху градското население, и преживелиците и следите на класическата древност".

Френският представител в Турция през периода от Илинденско-Преображенското въстание до балканските войни, полковник Леон Ламуш, съобщава, че през 1912 г. в Македония съществували 1141 български училища с 1884 учители и 65 474 ученици, без да се включват българските католически училища в Битоля, Кукуш, Солун и протестантските училища. По същото време екзархийското ду-

ховенство се състояло от 7 владици, 7 епископални (владишки) наместници и 1132 свещеници, които обслужвали 1273 църкви и параклиси.

През Балканската война 1912—1913 г. близо 15 000 българи, родени в Македония и Одринско, постъпиха доброволци в македоно-одринското опълчение и в редовната българска армия. Във вътрешността на тези две области действуваха многобройни чети, начело с най-изтъкнатите дейци на ВМОРО.

След Междусъюзническата война (1913 г.) шест седми от територията на Македония с мнозинство българско население бяха завзети от Сърбия и Гърция. Вместо разрешаване на македонския въпрос се получи неговото усложняване. Българите в Македония попаднаха под ново национално робство. За това говори и фактът, че и през време на Първата световна война българските войски бяха посрещнати от това население като истински и желани освободители, а насила мобилизираните в сръбската армия българи от Вардарска Македония масово дезертираха и постъпваха в българската армия.

Както е известно, само в първите три

години на сръбското владичество в Македония са били зверски убити, обесени, отвлечени и безследно изчезнали, с опожарени домове или подложени на други репресии няколко хиляди българи и албанци. Имената на част от тези хора бяха публикувани през 1917 година от сина на възрожденеца Григор Пърличев — Кирил Пърличев, в книгата „Сръбският режим и революционната борба в Македония (1912—1915 г.)". Международната Карнегиева анкета през ония години също изнесе многобройни факти на жестоки насилия — масови избивания, изтезания и прогонвания на българите от Вардарска и Егейска Македония от кралските сръбски и гръцки власти. Тук трябва да отбележим, че и в доклада на Карнегиевата комисия ясно и категорично се говори не за отделно, македонско, а за българско население в Македония, за българи.

След Първата световна война Вардарска и Егейска Македония отново бяха присъединени към Сърбо-хърватско-словенското кралство (Югославия) и Гърция. Сръбската и гръцката буржоазия, техните правителства провеждаха суров курс на асимилация на българско-

то население. В тези части на Македония всичко българско бе забранено. Сръбската буржоазия искаше да направи от българите сърби. В училищата всеки ден учениците са започвали първия учебен час с думите „Я сам прави сърбин“ („Аз съм истински сърбин“). Третата партийна конференция на ЮКП, състояла се през януари 1924 година, констатира: „... сръбската буржоазия установи в Македония свиреп терористичен режим, унищожава или принуждава към изселване съзнателната част на българското, турското и албанското население, а на негово място докарва преселници от други области на Югославия. Тя угнетява всички несръбски народности, закрива техните църкви и училища, забранява техния печат и преследва езика им. На всеки акт на възмушение и протест на доведеното до отчаяние население сръбските власти отговарят с кървави репресии“.

Българската национална принадлежност на мнозинството от населението във Вардарска Македония се подчертаваше и в Голямата съветска енциклопедия от 1931 година. В статията „Югославия“ се казва: „Южната покрайнина на страната — Македония, е населена с българи ... Сръбската буржоазна наука отрича или премълчава българската националност на населението, но широките маси достатъчно ясно съзнават своята принадлежност към българския народ“.

Ненаучната и лъжлива теза на великосръбските шовинисти за народността на българите в Македония беше разобличена още в доклада на споменатата Карнегиева комисия. Оценявайки сръбските „етнографски“ карти на Македония от Йован Цвиич, там се казва: „... етнографските понятия на господин Цвиич се променят от развитието на сръбските политически претенции“. И от историята се знае, че едни са били тези претенции при освобождението на България, други — според картата на Цвиич от 1907 г., трети (по-големи) — според неговата карта от 1913 г. и още по-големи според картата му от 1918 година.

Когато сръбската буржоазия видя, че няма да постигне сериозни резултати в посърбяването на българските народни маси с насилствени методи, тя възприе други пътища за денационализиране, които частично и по-рано бе пробвала. За да обосноват тази асимилаторска политика, редица сръбски историци започна-

ха да говорят, че това население не е нито българско, нито сръбско, а македонско.

За съжаление, като отстъпи от правилната марксистка позиция по националния въпрос, ЮКП възприе също тезата на сръбските буржоазни учени за съществуването на македонска националност. Петата конференция на ЮКП (октомври 1940 г.) прие документ „ЮКП и македонският национален въпрос". В него между другото се казва: „Вън от всякакво съмнение е, че македонците са една отделна нация на Балканите (ни гърци, ни българи, ни сърби), което признава дори и великият сръбски етнограф и географ Йован Цвиич". Както се вижда, това становище е в пълно противоречие с констатацията на III партийна конференция на ЮКП от 1924 година.

След Втората световна война Егейска Македония остана в капиталистическа Гърция, а Вардарска Македония бе оформена като отделна Македонска република в рамките на Социалистическа федеративна република Югославия. В нея обаче не се признава българският характер на населението нито сега, нито в исторически аспект. Отрича се и българският характер на езика.

Ако вземем въпроса за езика, който е един от факторите за оформяването на народността и нацията, то трябва да кажем, че в миналото говоримият и книжовният език на населението в Македония не е бил различен от българския език, а е представлявал част от него.

Неоспорима истина е, че най-стара писменост от всички славянски народи имат българите. Книжовният език на българите от IX и X век — това е езикът на братята Кирил и Методий и на техните ученици. Особено известна е ролята на двама от тях — Климент и Наум. Докато Наум обучавал на славянобългарска писменост населението с център Преслав, то Климент вършил същото сред населението с център Охрид. Създадена била така наречената Охридска школа, за основа на която е взет говоримият славянобългарски език в Солунско. Историческите извори доказват, че това е писмеността, книжовният език и на българите от Мизия, Тракия и Македония. И в езика на българите от Северна и Южна България, и в македонските народни говори днес няма падежни форми, а има членуване на съществителни имена и на други части на речта, каквито няма в нито един друг славянски език.

Като съставна част на народния български език, македонските говори са най-тясно свързани с говорите на западнобългарското наречие. Македонските говори не са смятани за отделен език нито в съседните райони, нито в самата Македония от населението, както през средновековието и през османското робство, така и по-късно. Те са разглеждани като български говори, като български език. Различията, които съществуват между македонските говори и останалите наши говори, са различия, каквито съществуват в езиците на всички народи, това са диалектни различия в един и същ език.

Такива са историческите факти. Както се вижда от справката, македонският въпрос се появява като политически въпрос на определен етап от историческото развитие на Балканите, а именно след подписването на злополучния Берлински договор през 1878 г., който откъсна Македония от България. Решаването на този политически въпрос по различни причини все повече се усложняваше от хода на събитията на Балканския полуостров.

*

Македоно-одринското революционно движение или по-точно — българското националноосвободително революционно движение в Македония и Одринска Тракия — винаги е имало най-големи симпатии към България и е получавало подкрепа от нейното население. Затова по време на Кресненско-Разложкото въстание и по време на Илинденско-Преображенското въстание останалите без подслон и преследваните революционери не отидоха нито в Гърция, нито в Сърбия, а в България — в освободената част на своето отечество. Само след разгрома на второто въстание около 50 хиляди души намериха подслон в нашата страна. От освобождението на България до средата на двадесетте години у нас са дошли като бежанци и преселници около 250 хиляди българи от Македония.

Още през първите години на своето съществуване БРСДП определи своето становище по националния въпрос, което съществено се различаваше от становището на българската буржоазия. Димитър Благоев и ръководената от него партия на тесните социалисти се отнасяха най-

съчувствено към революционното движение в Македония и Одринско. Те подкрепяха борбата за освобождение на тези области от национален и социален гнет. БРСДП изтъкваше, че борбата за освобождение на населението от Македония и Одринско не трябва да се води с цел за присъединяване към България или към някоя от другите балкански държави, защото това щяло да засили съперничеството между тях и да доведе не до освобождението му, а до неговата подялба, разпокъсване и ново национално заробване.

Партията на тесните социалисти имаше подчертано положително отношение към ВМОРО като организация на угнетените трудови маси, страдащи от феодален и национален гнет. Тя се бореше последователно против върховизма, който бе агентура на кобургската династия. Много членове и съмишленици на БРСДП, като Никола Карев, Димо Хаджидимов, Кръстю Асенов, Петко Напетов, Васил Главинов и други, взеха най-активно участие в борбите, които се разразиха в Македония и Одринско.

БРСДП не само съдействуваше и подпомагаше ВМОРО, но разви и усилена

социалистическа пропаганда сред емиграцията от Македония и Одринско, както и сред трудещите се в тези области. Под нейно ръководство бяха образувани Македоно-одринската социалистическа група (1903—1904 г.), партийни и синдикални организации в Солун, Битоля, Скопие, Велес, Ксанти и други.

Изобщо, началото на социалистическото движение в Македония и Одринско и цялото негово развитие до края на Първата световна война бе свързано с името на партията на тесните социалисти и нейния ръководител Димитър Благоев.

Като държеше сметка за големите противоречия на империалистите и буржоазните правителства на Балканите, БРСДП ратуваше и работеше за сближаване и обединяване на балканските народи във федеративна република. Тя смяташе, че при тогавашните условия само чрез федериране ще се постигне демократично разрешение на националния въпрос, ще се даде истински отпор на буржоазния национализъм, най-пълно и най-правилно ще се постигне национално обединяване на балканските народи. Партията водеше неотстъпна борба против великобългарския, великосръбския и великогръцкия

шовинизъм, срещу превръщането на Македония в ябълка на раздора между балканските държави.

Тръгнала по пътя на своята болшевизация, БКП (т. с.) издигна лозунга за Балканска социалистическа федеративна република, в рамките на която да се реши и македонският въпрос. В същото време тя изтъкваше, че в Македония живее предимно българско население, и разобличаваше асимилаторската политика на сръбската и гръцката буржоазия. Нужно е обаче да се отбележи, че работейки в сложна обстановка, БКП допусна и някои неправилни, неленински постановки по националния въпрос, в това число и по македонския въпрос. Така например, БКП правилно се бореше против шовинизма на българската буржоазия, но в противоположност на нея тя издигна лозунга за самоопределение на населението в територии с преобладаващо българско население, което се намираше под чуждо господство. Този лозунг беше неправилен, защото ставаше дума за самоопределение именно на хора, които в мнозинството си и исторически, и етнически, и езиково бяха чисти българи. А през левосектантския период БКП издигна погрешни политически лозунги — за тракийска нация, македонска нация и добруджанска нация. Тези лозунги нямаха нищо общо с историческите факти, с действителността, с марксистко-ленинското учение по националния въпрос. Тези неленински, по същество нихилистични лозунги по националния въпрос, бяха отхвърлени от мнозинството партийни членове и от народните маси.

Едва след Петия конгрес на партията в 1948 г. и главно след Априлския пленум на ЦК на БКП в 1956 г., партията преодоля слабостите в своята позиция по македонския въпрос.

Българската комунистическа партия и НР България признават съществуването на СР Македония като съставна част на СФРЮ и ратуват за укрепване на дружеските връзки. Обаче БКП и нашата държава не могат да премълчават факта, че в СР Македония упорито се провежда политика за насилствено денационализиране на българското население. Разпалват се националистическият и великодържавният шовинизъм с цел да се противопостави населението в СР Македония на българския народ. Още на Петия конгрес на БКП Георги Димитров заяви: „Под

предлог на борба против великобългарския шовинизъм — с помощта на държавния апарат и на всички други обществено-политически и културни организации тук (в СР Македония — б. н.) се водеше и води една системна кампания против всичко българско, против българския народ, против неговата култура . . . и особено против нашата партия". За съжаление грубото изопачаване на историческите факти и клевети срещу българския народ и нашата партия продължават. Стига се дотам, че българският народ, чиято самоотвержена борба против фашистката диктатура е добре известна, се отъждествява в редица писания, намерили място в СР Македония, с българския фашизъм и фашистките мракобесници в България.

Не можем да не изкажем своята тревога и загриженост от денационализаторските действия и преследването на онія, които се чувствуват българи в СР Македония. На оная част от населението, която има българско съзнание, е отнето правото свободно да изяви своята национална принадлежност. Марксизмът-ленинизмът изисква да се даде право на хората, независимо от това, в коя страна живеят,

свободно да изявяват своето национално съзнание, да се чувствуват и пишат, както желаят.

На състоялите се през 1963 г. и 1965 г. срещи на др. Тодор Живков и Йосип Броз Тито, както и на срещите и разговорите на др. Тодор Живков и Кръсте Първенковски — председател на Централния комитет на Съюза на комунистите в Македония — през 1967 г. неведнаж беше изтъкнато, че с подобни действия не могат да се решат старите неуредени въпроси, че позицията на скопското ръководство по македонския въпрос е отстъпление от марксистко-ленинското разбиране по националния въпрос и сериозно уврежда добросъседските отношения между НР България и СФР Югославия.

Населението на Благоевградски окръг, за което в Югославия предявяват с нищо необосновани претенции, бе освободено от османско иго през 1912 г. Повече от тридесет години то води борба против капитализма и фашизма под ръководството на БКП, над две десетилетия активно изгражда социалистическия строй в България и се чувствува във всяко отношение неразделна част от българската нация, плът от нейната плът. Родният език

на населението в този край е също българският език, както са български неговият произход, миналото му, нравите, обичаите, песните му и изобщо целият му бит.

Нашата партия изправи допуснатата грешка населението в този край насилствено да се регистрира като „македонско", съгласно решенията на X пленум на Централния комитет, взети през 1946 г., с намерение уж да се облекчи предстоящото тогава създаване на федерация на южните славяни. По-късно на това население бе дадена пълна свобода по най-демократичен начин само да определи националната си принадлежност. При последното преброяване през 1965 г. само около половин процент от населението в Благоевградски окръг се изяви като „македонско". В същото време на нито един българин в СР Македония не се дава правото да изяви своята българска национална принадлежност.

Населението на Благоевградски окръг винаги е било част от българската народност, от българската нация. Всякакви претенции за някаква културна автономия или за присъединяване на този край към Социалистическа република Македо-

ния, респективно към СФР Югославия, са напълно безпочвени.

Като се ръководят от действителните интереси на борбата за победата на социализма на Балканите, БКП и НР България и занапред ще търсят конструктивно решение на македонския въпрос с оглед той да не бъде пречка за развитието на добросъседските и приятелски отношения между народите на България и Югославия. Изходът може да се намери в последователното приложение на марксистко-ленинските принципи по националния въпрос и за междудържавните отношения между две социалистически страни. Главното тук е югославската страна да престане да фалшифицира историческата истина, да се откаже от всякакви претенции към Пиринския край и да даде право на онази част от населението в СР Македония, която има българско съзнание, свободно да определя и изявява своята национална принадлежност.

Българската комунистическа партия разглежда македонския въпрос като тежко наследство от миналото, останало в резултат от интригите на империалистическите сили. Но в сегашната историче-

ска обстановка основният въпрос за отношенията между НР България и СФР Югославия не е македонският въпрос, а въпросът за тяхното сътрудничество в изграждането на социализма. Нужно е да се работи упорито и настойчиво за укрепване на дружбата между народите от двете страни, за сплотяване на всички балкански социалистически държави, да се върви към по-тясно сближаване със Съветския съюз, защото преди всичко от това зависи да се постигнат нови успехи по пътя на прогреса, мира, демокрацията и социализма, от това зависи също да се провалят плановете и политиката на международния империализъм и НАТО на Балканите.